

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2026.01.076>
УДК 811.161.2'276'282.2

О.М. БОГОМОЛЕЦЬ-БАРАШ, доктор філософії,
молодший науковий співробітник відділу діалектології
Інститут української мови НАН України
вул. Михайла Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: bohomolets.barash@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9646-2127>

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ ПАРУБКА (ЛЕГЕНЯ) У ДІАЛЕКТНІЙ І ЗАГАЛЬНОМОВНІЙ КАРТИНАХ СВІТУ

*У статті проаналізовано семантику й особливості сполучуваності лексики **легінь** на матеріалі діалектної і художньої мови, виявлено оцінні характеристики цієї лексики, що дало змогу розмежувати її функціонування в межах діалектної і загальномовної картин світу. За даними тлумачних і асоціативних словників, деяких корпусів української мови й діалектними матеріалами Закарпаття змодельовано лінгвокультурний типаж українського парубка (легеня). Зіставлено загальномовний і регіональний сегменти використання лексики **легінь** та її синонімічних, фонетико-орфографічних і словотвірних варіантів. Установлено, що лінгвокультурема **парубок (легінь)** у просторових варіантах функціонування має у своїй структурі спільні фрейми «Зовнішні характеристики» і «Внутрішні моральні характеристики»; відзначено етнокультурний оцінний та емоційно-експресивний колорит уживання діалектизму **легінь**.*

***Ключові слова:** лінгвокультурний типаж, мовна картина світу, діалектна картина світу, фрейм, лінгвокультурема, закарпатські говори.*

Дослідження української концептосфери є одним з ефективних способів глибшого пізнання національної культури, її ціннісних домінант, ментальних моделей та символічних структур. Згідно із засадами лінгвоконцептології та лінгвокультурології мова не лише відображає культурний досвід спільноти, а й формує її духовний світ, структурує уявлення про людину, суспільство та взаємодію з довкіллям. У цьому контексті важливим є ви-

Цитування: Богомолець-Бараш О.М. (2026). Лінгвокультурний типаж *парубка (легеня)* у діалектній і загальномовній картинах світу. *Українська мова*, 1 (97), 76–91. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2026.01.076>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

вчення етнокультурних концептів, які становлять ядро української ментальності й вербалізовані в різнорівневих мовних одиницях.

Як лінгвокультурне явище, концепт об'єднує в єдине ціле наукові пошуки в царинах культури, свідомості й мовознавчих студій. Такий концепт — культурно детермінований виразник свідомості, зафіксований у мові (Полюжин, 2015, с. 217). На позначення лінгвокультурних одиниць українські дослідники використовують поняття «лінгвокультурема» (Л.І. Мацько та ін.), «знаки української етнокультури» / «етнокультурні концепти» (В.В. Жайворонок), «концепти українського дискурсу» (В.І. Кононенко), «мовні знаки національної культури» (Н.Ф. Зайченко), «мовно-естетичні знаки національної культури» (С.Я. Єрмоленко), «одвічні слова української культури» (Н.О. Мех), «вербальні символи» (О.І. Сімович), «лінгвокультурні типажі» (Т.М. Сукаленко, Н.В. Коч, Г.В. Кочерга) тощо.

Одним із важливих складників духовного світу українців є уявлення про вікові, соціальні та ритуальні виміри людини. У національній культурі функціює низка лінгвокультурем, які вербалізують колективні уявлення про життєвий шлях, соціальні ролі та морально-етичні норми. Такою лінгвокультуремою є *парубок* — 'молодий неодружений чоловік' — носій певних чеснот, поведінкових моделей і символічних функцій у народній культурі. Названими характеристиками оперують і для моделювання лінгвокультурних типажів, що їх здебільшого витлумачують як «художньо відтворені образи, які акумулюють у собі цінності, традиції, ментальні установки та соціокультурні стереотипи певного народу» (Кочерга, Рогоза, 2025, с. 188—189) або художньо сконструйовану мовно-культурну модель особистості, що відображає соціальні, етнічні, психологічні й поведінкові характеристики відповідного етносу (там само, с. 189).

Для нашого дослідження цінним є застереження, що «лінгвокультурний типаж акумулює тріаду: мовну специфіку (лексика, діалектизми, інтонація); культурний код (символи, традиції, цінності); поведінкові ознаки (звички, стереотипи мислення, світогляд) тощо» (там само).

Отже, художня концептуальна модель *парубка* є частиною його загальнономовного прототипу. Моделюючи лінгвокультурний типаж «український *парубок*», потрібно зважати на засоби його презентації в різних ідіомах.

Відомо, що носієм лінгвокультурологічної інформації в діалектному мовленні є передусім лексичний склад говірок та діалектний текст (Глуховцева, 2018, с. 90). Останній — це «простір природної реалізації говіркових явищ, засіб фіксації і збереження важливої для дослідників інформації про реальні процеси, що пронизують діалектне мовлення й говірки як одну з форм існування національної мови» (Гриценко, 2000, с. 15). Літературна мова, як кодифікована і стандартизована, фіксує узагальнений, національний образ *парубка*, позбавлений локальних нашарувань. Натомість діалекти зберігають архаїчні семантичні відтінки, локальні оцінні моделі та специфічні номінації різних вікових і соціальних груп. Уявлення діалектоносіїв про матеріальний та духовний світи, відображені в мові, формують діалектну картину світу — складник загальнономовної картини світу: «Літе-

ратурна мова й діалекти неоднаково відтворюють картину світу, оскільки відмінними є не тільки засоби (нормативна кодифікована мова і жива говірка), а й процес та результат вербалізації. Мовний стандарт формує єдину мовну картину світу, кодифіковану у словниках, а носії різних говорів — різні *діалектні* картини світу <...>, які, безперечно, об'єднують і спільні риси, «вливаються» в загальнонаціональну мовну картину світу» (Ястремська, 2023, с. 33—34).

Одним із найсамобутніших в Україні є закарпатський діалектний ареал. Сформований на перетині української традиції із центральноевропейським культурним середовищем, закарпатський мовний простір зберігає автентичні номінації, фразеологізми та етнографічно марковані вислови, що відображають локальні уявлення про молодість, чоловічу ініціацію, соціальну активність і статус парубка в громаді. Саме тому звернення до діалектних даних цього регіону дає змогу не лише уточнити загальноукраїнський лінгвокультурний типаж парубка, а й виявити його регіональні варіанти та мовно-культурні особливості.

Яскравим репрезентантом досліджуваного лінгвокультурного типуажу в діалектній і загальномовній картинах світу є лексема *легінь*. У пропонуваній статті ставимо за мету проаналізувати її семантичний простір на основі, з одного боку, лексикографійних джерел та ілюстрацій із художньої мови, фольклору, а з іншого, — не опублікованих раніше текстів картотеки «Матеріалів до словника закарпатських говірок М. Грицака» — унікального джерела вивчення мови й ментальности мешканців Закарпаття.

І. СЛОВНИКОВА Й КОРПУСНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ ПАРУБКА

Народну назву парубка — *легінь* (*легінь, ледінь; легінина*; зменш.-пестл. *легіник, легіник, ледіник, легінець, легіничок, легінчик, легіньчик*; збільш. *легініско*) — подано у словниках діалектної і літературної мови зі значеннями 'юнак', 'парубок', 'дорослий хлопець', 'chłopiec powyżej 16—17 lat' (Грін., с. 450; Фр., ГГ, с. 110; SH, s. 11; ЛГ, с. 158; ЗУЕ, с. 331; ГСЛ, с. 364; СУГБ, с. 382; СЗГ, с. 159—160; Гуц., с. 511—513 та ін.); також зафіксовано її з розширеною семантикою 'parobchak zdatny do ciężkiej pracy', 'młodzieniec, kawaler'¹ (SH, s. 11). Запозичена з угорської мови² (пор. угор. *legény*), ця лексема відома й у словацькій (*legiň, legín*), й у польській мовах (*legiń / tygoń* 'нероба; хлопець, що ходить без штанів') (ЕСУМ, с. 209).

Етнографи, які досліджували Гуцульщину, розмежують поняття «хлопець» і «легінь» (парубок): «хлопець до 10 років, се “хлопец”, старший: “хлопчіще”, великий: “парубок”, а той, що може вже працювати у бутинах: “легінь” (коментар В.О. Шухевича)» (ГСЛ, с. 364). На думку А.І. Онищука,

¹ (пол.) 'Парубок, придатний до тяжкої праці', 'юнак, нежонатий чоловік'.

² На позначення парубка в закарпатських говірках уживають також мадяризм *fa'm'uv (fa'm'ovik)* (<угор. *dial. fattyú*) (Сабадош, 2021, с. 213).

«легенем» називали того хлопця, який досягнув статевого дозрівання, пор.: «хвиля, з котрою проявляється ся полова зрілість у мужчин, не звертає на себе уваги загалу; замiтне лиш хиба те, що як досі звали мужчину “хлопцем” (“хлопчище”, “гітвах”, “килюхач”), від часу коли він переступить 16—17 рік життя, звать його “легінем”» (там само). Про відмінності в уживанні номінацій *łegin* / *łeginczuk*, *łegin* / *parubok* (*parubczyk*) свідчать такі контексти: *Łeginczuk sze ny bihaje za giwkamy, a łegin wże hadaje żenyty si*³; *Tepler wże łeginiatu ny nazywajut si, ały p'arubok (p'arubczyk)*⁴ (SH, s. 11).

Прикметно, що лексема *легінь* (*лєгін*) у лемківських говірках також має значення ‘пірамідальна тополя’ (Грін., с. 351; СУМ-1, с. 532), імовірно, мотивоване тим, що струнке гарне дерево асоціюють із юнаком або дівчиною (ЕСУМ, с. 209), пор.: *Іван був уже легінь, стрункий і міцний, як смерічка* (М. Коцюбинський, «Тіні забутих предків»). Зазначимо, що перенесення ознаки є зворотним [пор.: *Лигін’, гі дуп, а дуп, гі лигін’* (Гриц.)].

Позитивні оцінні характеристики стосовно парубка простежуємо у вибраних контекстах уживання лексеми *легінь* у художніх і фольклорних текстах (результати пошуку в корпусах української мови MOVA.info та ГРАК — тут і далі): *Файний легінь!* (Брати Капранови, «Забудь-річка»); *Не виню, що за Олексу йдеш, — він файний легінь, але виню за те, що присягу зламала!* (С. Пушик, «Сивуля»); *Хиба я не є файний легінь* (С. Далавурак, С. Івасюк, «Чарівне горнятко (збірка)»); *Але що вам казати, коли навіть і з лядського боку легіні приходять. А хороші тоті галицькі легіні, хороші! Лиш стань та дивися* (Ю. Федькович, «Люба-згуба»); *Бог щедро нагородив легіня вродою і розумом. Міцнішого легіня, мабуть, не було в Карпатах від часів Олекси Довбуша* (М. Андрусак, «Брати грому»); *То був славний легінь* (О. Гончар, «Прапорonoсці»); — *О, ти міцний легінь, — похвалив Змії* (В. Рубан, «Бережа»); *Кажуть, виріс красний легінь. На всю Верховину* (О. Бердник, «Чаша Амріти»); *І виробився з нього смілий, відважний легінь* (Г. Хоткевич, «Довбуш»); *Проїшли роки, хлопець виріс, зробився з него файний легінь* (Укр. народ. казки Гуцульщини, «Як Іван зайці пас і царську доньку взяв»); *З хлопця зробився легінь дохожалий* (Укр. народ. казки Гуцульщини, «Як пси чоловіка рятували»); *Коли хлопець вийшов з триденної купелі, став такий красивий легінь, що любо було глянути на нього* (Укр. народ. казки, «Гайгай»).

До контекстів, які формують позитивну конотацію лексеми, зараховуємо й ілюстрації, наведені у словнику «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові», зокрема: *Ой годний легінь* (О. Дучимінська, «Черемош говорить»); *Колись мій прадід, молодий і гойний легінь, і натрапив у лісі на циганів, що отаборилися на поляні* (М. Дзюба, «Укріті небом»); *А крім цих трьох були ще Іван з Рахова — його дорадник і улюбленець, відважний, вродливий легінь* (В. Гжицький, «Опришки») (Гуц., т. 1, с. 511—513). Відзначимо і юкстапозити *легінь-моцар* ‘парубок-силач’, *легінь-орел*, а також стійке словосполучення *легінь на всі гори* (там само,

³ (пол.) Легінчук ще не бігає за дівками, а легінь вже гадає женитися.

⁴ (пол.) Тепер вже легенями не називаються, але парубками (парубчуками).

с. 508—509, 513): *Що один із них гуцул Василь із Ворохти, / Легінь на всі гори, як мак процвітає* (Ю. Шкрумеляк, «Дума про смерть двох стрільців хоробрих», цит. за: Бикова, 2016, с. 154).

Водночас у народній приповідці, яку зафіксував І.Я. Франко, образ легеня постає крізь призму сміхової культури: *Чымний легінь, палит швидко; йик пішов за гору, три дні го ни видко* [примітка автора: «“палити” тут у значенні ‘йти’. Говорять іронічно про такого парубка, що йде помалу» (Фр.)].

Лінгвокультурний потенціал лексеми виявляється в численних фольклорних контекстах, наприклад у легенді про повітруль (крилатих русалок), записаній І.А. Панькевичем. Згідно із сюжетом, вівчар-легінь своєю грою на флюярі принадує мітичних створінь Карпат повітруль, які полонять і зваблюють парубка, а згодом повертають його, звідки й забрали: *Повітрулі по гóлих грун'ах играють. При такому часóви чéсний лéгíнь крáсно флуєрáв або сопілка́в⁵, то повітрулі би го уз'яли. Вун у них не має жáдну роботу, лиш їсти, пити, флуєрáти або сопілка́ти, доки они играють, а потóму з ними мýсит спáти, а у дéвять гóду наза́д го там покладу́т, витки го вóзьмут* (Жег., с. 18).

Молодий вік, краса й чесноти легенів є привабливими для дівчат; саме тому в багатьох контекстах ідеться про стосунки хлопця і дівчини, залицяння та закоханість, напр.: *Побачивши перед собою жінку, легінь заспокоївся і навіть набрав молодечої постави — от як завше легінь перед дівков* (Г. Хоткевич, «Камінна душа»); *Може, є в неї коханий хлопець — веселий і сильний легінь з Верховини* (О. Бердник, «Чаша Амріти»); *Є, кажуть, гарні дівчата, але найвродливіша давно чекає пари, відважного легеня* (Р. Андріяшик, «Додому нема вороття»).

Отже, лінгвокультурний типаж *легеня* в художній літературі й фольклорі має виразно позитивні риси — це поетично-пісенний ідеал молодого, дужого й відважного парубка, героя гуцульських легенд та казок.

II. ЛЕКСИКО-АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ ПАРУБКА

Для глибшого осмислення лінгвокультурного типажу парубка звернемося до асоціативних словників, у яких представлено результати асоціативних експериментів, «що слугують потужним знаряддям проникнення у вербальну пам'ять етнічного колективу, можуть давати різноманітну інформацію щодо структури та вмісту колективних знань, способів осмислення явищ дійсності, а також стосовно динаміки колективних уявлень про світобудову та її фрагменти» (Жуйкова, 2025, с. 26).

Згідно зі «Словником асоціативних норм» Н.П. Бутенко, слово-стимул ПАРУБОК має 951 реакцію: моторний 149, високий 76, хлопець 75, весе-

⁵ *Флуєрати / сопілка́ти* — грати на музичному інструменті, поширеному на Гуцульщині, — флюярі, або сопілці: «флюйцра се до 1 т. довга цівка з ліщини або колокічки; <...> На флюєрі йиграє легінь в той спосіб, що дує в бік пищика — остро стятого кінця, о який філії воздуха ломячись видають тон товстий — низький <...>» (Шух., т. 3, с. 70—71).

лий 62, гарний 51, стрункий 39, красивий 34, молодий 31, дівчина 20, хороший 18, сільський 15, ставний, юнак 10, вродливий, сильний 9, розумний, сміливий, чорнявий 8, молодість 7, добрий, кучерявий, село 6, ввічливий, гордий, коханий, симпатичний 5, вуса, вусатий, Еней, жвавий, знайомий, козак, красень, мій, чепурний, чорнобривий 4, міцний, поганий, сила, чоловік, чуб, чубатий 3, бадьорий, великий, він, давній, дорослий, дурний, завзятий, закоханий, здоровий, кавалер, кмітливий, книга, **легінь**, людина, мужчина, нежонатий, порядний, світлий, серйозний, сорочка, спортсмен, старий, танцювати, товариш, хвацький, хлопчина, хоробрий, чоботи, чорновусий, чудовий, швидкий, щасливий, щирий, я 2, армія, бабуся, бешкетливий, білявий, бравий, був, вечір, вимогливий, витівка, вихований, вишиванка, воїн, вуличний, вухо, гудок, гулящий, гуцульський, давнина, дебелий, Джордано, дим, дитина, дитинство, довгий, дорогий, друг, друг дитинства, дуб, дужий, «Енеїда», єдиний, живе, життєрадісний, жонатий, зазнайкуватий, зачіска, звичайний, з дипломом, здоров'я, злий, з люлькою, з нашого міста, з шевелюрою, Іван, інтелектуал, історія, кароокий, квітка, Котляревський, кохає, кохання, легковажний, лежить, лінивий, любимий, любов, майбутнє, малолітній, мама, молодець, молодик, моторність, мужній, мужність, надійний, Назар Стодоля, невисокий, невірний, недовго, незнайомий, неохайний, непоганий, нечемний, новий, очі, пень, перехідний, вік, піджак, підліток, подруга, Полтава, правдивий, приبلуда, примхливий, рекрут, робота, роботящий, романічний, руки, свитка, свій, село до революції, селянин, сидячий, скромний, Слава, слюнтяй, смаглявий, сон у літню ніч, спішить, спогад, спорт, справедливий, справжній, старовина, стояти, суперник, танці, «Тарас Бульба», тендітний, товариський, товстий, тополя, тютюн, уважний, у свиті, хворий, хитрий, хлопчик, ходить, хоч куди, церемонний, чарівник, чесний, човен, чорний, чорноокий, чужий, шапка набакир, шибеник, широкоплечий, шляпа, щирість, юний, як сокіл 1 (Бут., 1979, с. 58).

В «Українському асоціативному словнику» С.В. Мартінек та В.С. Мітькова слово-стимул ПАРУБОК доповнюють 203 реакції (79 відмінних), серед яких подано окремо відповіді респондентів чоловічої (1) і жіночої (2) статей: 1) хлопець 15; моторний 8; дівчина; козак; молодий 5; юнак 4; чоловік 3; молодість; село; студент; юність 2; Андрій; байдики; безробіття; бугай; в місяць; веселий; він; Віталік; впав; вуса; гарний; дівчинка; дорослий; друг; дурний; за хорошу працю; застаріле слово; качок; красивий; кремезний; **легінь**; лісоруб; людина; молодик; мужик; м'язи; Олег; особа; предмет; Сашко; сильний; сім'я; статний; стрункий; типовий львів'янин; файний; хлопчик; четкий; шибеник; штани; юний хлопець; я 1; 2) хлопець 21; дівчина 8; моторний 7; гарний; красивий; **легінь**; юнак 6; високий; коханий; молодий 3; студент 2; вишиванка; вишита сорочка; гарний юнак; голубоокий; гуцул; Закарпаття; краватка; красень; Микола Джеря; мій; молодь; пацан; прогулянки; ручка; сильний; симпатичний; стрункий; файний; футболка; хлопчина; чоловік; чорнобривий; чорнобровий; чорновусий; штани; юний 1 (УАС, с. 368—369).

Лінгвокультурний потенціал слова-стимулу ПАРУБОК підтверджують так звані нейролінгвальні реакції — асоціати, що є фрагментами якихось висловів чи текстів, куди входить і стимул, і реакція на нього. Такі реакції пов'язані з прецедентними текстами, усталеними мовними конструкціями, а також із колокаціями, які відбивають різні явища масової і традиційної культури, науки й техніки, сучасного інформаційного середовища, форми мовленнєвої практики (Жуйкова, 2025, с. 31). У мовній свідомості декого з респондентів ПАРУБОК асоціюється з означенням *моторний*, що є відомим початком «Енеїди» І.П. Котляревського. На основі порівняння результатів експериментів, проведених у 1979 р. і 2009—2021 рр. можемо констатувати, що цей вислів досі є прецедентним для респондентів, хоч кількість нейролінгвальних реакцій в асоціативному полі слова-стимулу зменшилася із 16 % (1979 р. — підрахунки М.В. Жуйкової) до 7 % (2009—2021 рр.).

Для впорядкування наведених вище реакцій скористаємося методологією структурування лінгвокультурного типажу, запропонованою Т.М. Сукаленко, згідно з якою в його структурі виокремлюють фрейми та слоти (Сукаленко, 2018). Щодо лінгвокультурного типажу *парубка* найбільш релевантними є фрейми «Зовнішні характеристики» (слоти «Фізичні якості», «Портретні характеристики», «Одяг»), «Внутрішні моральні характеристики» (слоти «Позитивні риси вдачі», «Негативні риси вдачі»), «Місце проживання», «Соціальний стан і соціальна поведінка», «Освітні характеристики».

Фрейм «Зовнішні характеристики» репрезентують реакції у слотах: 1) «Фізичні якості»: *гарний, молодий, симпатичний, красивий, файний, високий, стрункий, ставний, широкоплечий, вродливий, сильний, товстий; м'язи, качок, красень; юний, як сокіл*; 2) «Портретні характеристики»: *чорнявий, кароокий, голубоокий, чорнобривий, чорновусий, чубатий, смаглявий, кучерявий; із шевелюрою*; 3) «Одяг та аксесуари»: *шапка набакир, шляпа, краватка, вишиванка, свита, футболка, штани, люлька*.

Фрейм «Внутрішні моральні характеристики» вербалізують реакції *веселий, хороший, розумний, кмітливий, завзятий, сміливий, мужній, порядний, світлий, вихований, увічливий, чесний, справедливий, справжній, товариський, скромний, роботязий, надійний, життєрадісний, бадьорий* (слот «Позитивні риси вдачі»); *поганий, злий, дурний, бешкетливий, гуляций, легковажний, невірний, зазнайкуватий, лінивий, нечемний, неохайний, примхливий, хитрий; слюнтятя, шибеник* (слот «Негативні риси вдачі»).

Фрейм «Соціальний стан і соціальна поведінка» вербалізовано реакціями *армія, воїн, спорт, спортсмен, село, сільський, селянин, лісоруб*.

Фрейм «Освітні характеристики» представлений реакціями *інтелектуал, студент; з дипломом*.

Фрейм «Місце проживання» актуалізований у реакціях *гуцул, гуцульський, Закарпаття, файний, типовий львів'янин, Полтава; з нашого міста*. До цього ж фрейму можна зарахувати й реакції *легінь (легінь)*, які, імовірно, продовжують асоціативний ряд *гуцул, гуцульський, Закарпаття*⁶.

⁶ Особливості мовомислення сучасних українських мовців демонструють коментарі користувачів мережі «Фейсбук» до допису на сторінці «СловОпис» про слово *ле-*

Зазначимо, що багато респондентів асоціює поняття «парубок» із номінацією протилежної статі — *дівчини*. Зв'язок лінгвокультурних типажів парубка й дівчини демонструють і різноманітні контексти вживання лексеми *легінь*, наведені далі.

III. ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ ПАРУБКА (ЛЕГЕНЯ) У ДІАЛЕКТНІЙ КАРТИНІ СВІТУ МЕШКАНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ

У картотечі «Матеріалів до словника говірок Закарпатської області М. Грицака» лексему *легінь* засвідчено в більшості населених пунктів діалектного ареалу, вона має різні фонетичні варіанти: *лег'їн, лег'їн, лег'їн, лиг'їнь, лег'їн, ліг'їн, л'їг'їн, л'ег'їнь*. Залежно від контексту й сполучуваності ця лексема, окрім значення «парубок, хлопець», набуває додаткової конотації.

Похідними від *легінь* є деминутиви *лег'їник, лег'їнець (л'ег'їнець), л'ег'їничик, л'ег'їн'ч'а*, аугментативи *л'ег'їніско, л'ег'їніна, лег'їнота, лег'їніще (л'ег'їніши'е), лег'їнч'ук (л'ег'їнч'ук)*, а також прикметникові та дієслівні деривати: *лег'їнити* «парубкувати», *лег'їнський* «парубоцький», *лег'їнство* «парубоцтво» тощо⁷ (Гриц.). Деякі з них зафіксовано ще в «Малоруско-німецькому словарі» Є.І. Желехівського й С.Г. Недільського, напр.: *лег'їньство* «парубоцтво», *л'ег'їнити* «порушувати шлюбну вірність», *л'ег'їнювати* «парубкувати», *ол'ег'їнити* «змужніти» (Жел., т. 1, с. 400). Зі значенням «парубочитися» засвідчено фразеологізм *різати лиг'їня*⁸ (Гриц.).

Фрейм «Зовнішні характеристики» (слот «Фізичні якості»)

У поєднанні з означеннями-інтенсифікаторами⁹ *файний, великий, перший* лексема *легінь* у закарпатських говірках має позитивну конотацію, позначаючи дужого / гарного парубка: *Файного лиг'їня маєш; Якый ты великий л'їг'їн; Ни буд'м' такый в'елікий ліг'їн; Муї брат — перший лиг'їнь у силі; Ото виликий лиг'їнь* (Гриц.).

гінь: «Користував 1. А ніхто не звернув увагу, що легеня можна зустріти в горах, на полонині, а на пшеничному полі (як на ілюстрації), скільки не жни, зустрінеш хіба парубка? ☺ — Користувач 2. Та чому ж не звернув? Діти 6 класу знають, що легіні ходять плаєм і пасуть маржинку в горах, звісно, якщо вчитель зумів їх зацікавити діалектами української мови» (<https://surl.li/vuubok>).

⁷ Дослідивши запозичення в сучасній закарпатській говірці, І.В. Сабадош наголосив на значному словотвірному потенціалі слів із чужомовними коренями. Він зауважив, що словотвірні гнізда таких запозичень (зокрема мадяризму *лиг'їн*) «можуть налічувати велику кількість дериватів, що об'єднуються в близько 10—15 і більше словотвірних пар і ланцюжків (рядів) з тим самим коренем» (Сабадош, 2021, с. 211).

⁸ Як зазначала Н.С. Вербич, фразеологізм належить до властивих південно-західним, і вужче — закарпатським говіркам, із лексичними компонентами, що не мають чіткого позначення в загальнонародній мові або мають у ній інше значення, пор.: *бабця дати* «відмовити у сватанні, дати гарбуза»: *Пушов ліг'їн сватати, та му бабц'а дали зйїсті* (Гриц.) (Вербич, 2020, с. 71).

⁹ Градацію оцінювання в діалектній мові репрезентують *інтенсифікатори* (посилюють ознаку), *деінтенсифікатори* (обнижують рівень вияву ознаки), *апроксиматори* (окреслюють приблизність її вияву) (Колеснік, 2018, с. 226).

Уявлення про міць і вроду легеня вербалізовано в типових для української мовної картини світу фразеологічних порівняннях із дубом¹⁰ [*Лигін', гі дуп, а дуп, гі лигін'* (Гриц.)] або барвінком¹¹ [*Олєнин лигїник, фїйний, йак барвінок* (Гриц.)]. Асоціативна паралель «парубок ↔ лев», імовірно, підкреслює не лише силу та міць, притаманну цареві звірів, а й символізує його хоробрість, пор.: *Такий легін', брїте, йак леў* (Гриц.).

Лексикалізація зазнала словосполука *фїйний легїнь*, пор.: *Иван фїйний лигїнь; Фїйного лигїня маєш; Якїй фїйний легїнь пуїбів вулицєв*. Прикметно, що дівчата позитивно оцінюють парубків: *Михайло наш май фїйний легїнь у сєлї. Нє йє такбїї дїўкы аббб молодїцї, обы с'а за ним нє пообзираїа; Йї иду улїц'ами, стайу камїн'цї ами, ў мени л'ўпко май фїйний'кый мїжї лигїнц'ами* (Гриц.).

Фрейм «Сімейний стан»

Фольклорні записи засвідчують, що в пісенних мініконтекстах лексема *легїнь* пов'язана із ситуаціями парубкування, залицання, проінтерпретованими з боку дівчат (1), самих парубків (2), третьої особи (3), напр.: 1) *Ой, кувала зозулечка онтам під Йїасїн'їм, та дотїв т'ї, л'ўпку, л'ўблю, дбк'їв йєс лег'їнєм; Л'ўбила м го лєгїником, буду'ї жєнїтого; Цї я тобї не казала, хлопче, не жєнїся, ходи собї легїником, та нїч не жєурїся; 2) Закувала зозулечка, в вершїку високо, та доки я був легїнем, було ми широко; Та гаю, та гаю, та лиш цїєю одну нїчку легїнем гуляю; Ої нє буду с'а жєнїти, ай буду лигїньом, то доку сє не розовє кїдра пуд ясїньом¹²; Та доки я був легїнем, легїнем-сєгїнем¹³, доти в ми сїї розвивала кїдра під ясїнем; 3) Віє вітер віє, та ще повївєє, за лигїня грїха нї є, бо жєны не має. Бо жєны не має, куд схоче, туд пуїде, нїхто му не лає; Ої віє вітер, віє, та ще й повївєє, за лигїня грїха нїє, бо жєны не має; Дунаву, Дунаву¹⁴, тиха вода в тобї, молодий лигїню, погуляїме собї* (Гриц.).

Слот «Одяг». Прикметно, що про чоловічу ініціацію *лєгеня* свідчить зміна його вбрання (головного убору, взуття тощо): *То вжє витко, що легїнь, бо й клєбаню¹⁵ має; Ої покїм бїв легїньом, кїтицїями¹⁶ махав, а якїм сє оже-*

¹⁰ Для української етнокультури характерні порівняння дуба з людиною: *міцний, як дуб; Дуб, мов богатир, стоїть, не ворухнеться* (ЗУЕ, с. 203).

¹¹ Як зазначала А.В. Чернявська, «в українській мові флоронім *барвінок* асоціюється з молодим парубком, містить семи 'врода', 'молодість', 'закоханість'» (Чернявська, 2025, с. 293).

¹² Фразеологічна модель *доку сє не розовє кїдра пуд ясїньом* 'коли станеться неможливе явище в природі' (кедрова сосна росте у високогір'ї, тоді як ясен — у нижчих, тепліших зонах) вербалізує поняття «ніколи». Тобто йдеться про небажання одружуватися, прагнення вічно парубкувати.

¹³ *Сєгїнь* (угор. *szegeńy*) — бідолаха.

¹⁴ Дунай — значуща в мовній картині світу українців річка, оспівана в багатьох народних думах та піснях: у веснянках, наприклад, може бути міфологічною істотою — уособленням річки. У деяких піснях Дунай, символізуючи звабника, віщує нещасливу дівочу долю: «Тихо, тихо Дунай воду несе, а ще тихше дївка косу чєше» (ЗУЕ, с. 206—207).

¹⁵ *Клєбана* (клєпаня) — капелюх (Грін., т. 2, с. 249). Як зазначав В.О. Шухевич, «Зимомо вкривають мушїни голову *клєпанєю* <...> *клєпаня*, з червоного або синього сукна бараном підбита, а по краях обрамована лїсїчим хвостом» (Шух., т. 1, с. 137).

¹⁶ *Кїтицї* (дармовиси) — традиційний елемент гуцульського вбрання (кїтиця прикрашає кресаню).

нив, шапков в хаті платав; Та доки я був легінем, шьипка бараньича¹⁷, але як я сы оженив, коби хоть свиньича; Так доків я був легінем, чоботыта трыоп-трыоп, але як я сы оженив, постольта льоп-льоп; Так доки м був легіником, ремінь попід груди, ий як ем сы оженив, из: їв мотуз клуби; Ой дай ми, мамко, рідна сороччину білу, бо вже більше я не легінь, лиш сисю Неділю (Гриц.).

Фрейм «Внутрішні моральні характеристики»

Слот «Кохання»

У народних піснях оспівана парубоча врода, яка є об'єктом дівочого кохання: *Ой чій ото лігінь, ги ружа, ги ружа, я бым го любила за мужа; Ой легіні молодийкі, легіні хороші, їли бысьте, пили бысьте за дівочькі гроші; Тече вода ріньми, тече вода ріньми, яка дівка ни велика ходить за лигіньми; Яйбо́ то легінь паранний¹⁸, што усі за ним дівкі бігавуть; Перелаз, перелаз, ид сусіди до нас, сусідский легіню, чом ни ходиши до нас; А льгіню молодинькый, льгіню, ай я ти на дорогу золота насію¹⁹ (Гриц.).*

Слот «Стосунки з протилежною статтю»

У коломийках ідеться про недовіру або негативне ставлення дівчат до парубків через їхнє молодече зухвальство й легковажність: *Ни вірь, дівко, лигіньови, та ни вір, та ни вір, бо вон тебе исчалує, а сам буде лигінь; Не вір, дівко, лигінєви, як гаду у корчи, як тя буде цюльовати, плюнь му межі очі; Як тя гад укусит, та найдеш му ліку, як тя лигінь ізчалує, буде ти довіку; Не бійся, лигіню, ни буде тя бити, вна через твой лічко піде в землю гнити (Гриц.).*

Відома в багатьох населених пунктах Закарпаття коломийка (у різних варіаціях), яка змальовує колоритний образ легеня як звабника, захланного бороданя. На позначення героя народних пісень ужито аугментатив *легінина* (*легінина*), у деяких контекстах з означенням *файна* (яке в цьому контексті набуває радше іронічної конотації, функціуючи як деінтенсифікатор), напр.: *А що тото за легінь, та й за легінина, нитка в зубах, руки в жебах, на бороді слина; Ой файна легінина, на бук крисанина²⁰, із носа течут шмарклі, а з бороди слина; Ой чія то легінина з кот'ачими вчіма, в очах капрі²¹, в носі шмарклі, течє з писка слина; Ци ни легін', ци ни легін', ци ни легініна. Кітка в руках²², піна в зубах, на бороді сліна; Болит ньи черевіна, в череві дитіна, тото міні вчиніла файна легініна (Гриц.).* У наведених контекстах актуалізовано також фрейм «Зовнішні характеристики» (слоти «Портретні характеристики», «Одяг»).

¹⁷ Ідеться про згадану вище *клебаню* (клепаню), зроблену з вовни й хутра овець / лиси, але ніяк не свині, що і є тут елементом жарту.

¹⁸ *Паранний* — фонетичний варіант прикметника *парадний* (зі значенням 'нарядний, ошатний'), утворений унаслідок асиміляції за способом творення.

¹⁹ Золото в цьому контексті може символізувати дівочі сльози. Пор.: *«Іде Маруся до вінця, Сіє золото з рукавця, За нею батенько ступою, збирає золото рукою»*; зібрати золото, тобто утерти сльози, може тільки милий (ЗУЕ, с. 253).

²⁰ *Кресаня* — чорний фетровий капелюх у гуцулів, дно якого обведене золотавим каплуном, узорною бляхою (ЗУЕ, с. 314).

²¹ *Капрі* — закислі очі.

²² *Кітка* (кішка), *котячі очі* в пісенному образі легеня може символізувати щось нечисте, адже «кіт (кішка) за народними уявленнями тварина небезпечна, бо стоїть на межі двох світів — реального і потойбічного: на неї обертаються відьми; кіт створений Богом, однак усе-таки «нечистий», бо колись з'їв чорта <...>» (ЗУЕ, с. 288).

У деяких коломийках цей образ доповнено ще й рисою ледачости та парубочої безтурботности, пор.: *Ой ци я був ни лигінь, писья ваша мати, до пуночи за дівками, до полудня спати; Ой це я то тай не легінь, гріх би то казати, до півночі за дівками, до полудня спати; Ци ти лигінь, ци ни лигінь, ци ни мож казати, дов пуночи за дівками, дов полудня спати* (Гриц.).

Народну мудрість відбиває прислів'я *Солом'яній легін' може вз'ати золоту дівку* (*Легінь солом'яний, а золоту дівку озме*) (там само). Відомо, що «“солом'яними” звать чоловіка або жінку, які тимчасово залишилися без пари або не живуть у парі; “солом'яним” називають негарного парубка: “Солом'яний парубок золоту дівку бере!» (ЗУЕ, с. 562).

В окремих висловах яскраво продемонстровано сміхову культуру Закарпаття. Жарт у таких народних пареміях побудований на іронічних протиставленнях і порівняннях (щодо розумових здібностей, віку, зросту тощо): *Лигін' йак дуб, а куска з н'ого мало; Лигін', лиж голова біла; Такий легінь, жыйбі дов колін; Іван легін', жабі доў кол'ін, а синиці доў гузиці'ї; Такий ис' лигін', ги з гузиці'ї ре'мін'* (Гриц.).

Отже, *легінь* у наведених контекстах має розширену семантику: це не лише ‘юнак, парубок’, як свідчить більшість словників, а й ‘молода закохана особа чоловічої статі’, ‘юнак, який не викликає довіри’, ‘видний чоловік’, ‘коханець’.

Фрейм «Місце проживання»

Оцінні характеристики лінгвокультурного типу парубка виявляються також у фразеологічних порівняннях. Позитивні якості «своїх» легіників підкреслено за допомогою порівнянь із калиною — символом здоров'я, краси й радості (ЗУЕ, с. 269), напр.: *А Обляська файне село, лиш мало в долині, такі в ньому лигінники, як лист на калині; Ой піду я до Богдану, Богдан на долині, та в Богдана легіники, як лист на калині*²³ (Гриц.); пшеницею — символом когось гарного, виплеканого, випеченого; приязні, доброго ставлення (ЗУЕ, с. 490): *Колом'їа — ни пом'їа, Колом'їа — місто, в Колом'їи легіники, йак пшеничне тісто*²⁴ (Гриц.); ружею — *Быстрійанс'кі легіники, йак ріпа печена, а торунс'кі легіники, йак ружа черлена* (Гриц.). Ружа — народнопоетична назва троянди; символ дівочої краси, молодости, привабливості; уживають як порівняння (ЗУЕ, с. 510).

Натомість порівняння із «чужими» легіниками з іншого села мають іронічний характер, побудовані переважно за однією синтаксичною структурою (змінним є відойконімний компонент). Виокремлюємо такі асоціативні паралелі: 1) людина ↔ жаба: *Тересовські легіники на друті, на дроті, а грушівські легіники, як жаба у болоті* (Гриц.). Дослідники визначають переважно негативні риси, які символізує жаба: «амбітність, боягузтво, висо-

²³ Пор. з описом січових стрільців у «Думі про смерть двох стрільців хоробрих» Ю. Шкрумеляка: «<...> клоняться, тоскують, / **Як лист на калині**, — / Одну журбу чують / На Великій Україні» (цит. за: Бикова, 2016, с. 154).

²⁴ Варіація коломийки, відомої ще з XIX ст. У більшості її варіантів співають про дівчат, пор.: *Kolomyja — ne pomuja / Kolomyja misto, — / z Kolomyji diwczatońka / jak pszeniczne tisto* (Pok., s. 10).

комірність, впертість, гордовитість, жадібність, марносластво (пихатість), наглість, надокучливість (неосвіченість), невихованість, образливість, підступність, пліткарство, повільність, незграбність, хвалькуватість» (Онуфрійчук, 2021, с. 37); 2) людина ↔ свиня: *Ой Теремло файне село, лиш мало в ямі, такі у нюм лігінники, як свині клепаві*²⁵ (Гриц.). На думку В.В. Жайворонка, у народній уяві тварина символізує нерозбірливість, нерозум, бруд, неохайність; об'єкт традиційних порівнянь, звичайно негативних, передусім іронічних, зокрема щодо тих, хто поводить себе зверхньо, зарозуміло, хвалькувато, не маючи для цього жодних підстав (*величається, як свиня в дощ*) (ЗУЕ, с. 526); 3) людина ↔ ріпа: *Копачанські лігінники, як ружа челлена, а силіські лігінники, як ріпа печена* (Гриц.). Іронію передає зіставлення (антитеза) червоної ружі (яскравого народнопоетичного символу краси) і печеної ріпи (чогось знебарвленого, непримітного, приземленого).

Фрейм «Соціальний стан і соціальна поведінка»

Деякі контексти вживання лексеми *легін* дають змогу виокремити додаткові риси в портреті закарпатського легеня: закохваність [*Лігіннішчум лиш файных д'івок трéба; Т'йтчин легін' ходит' ид д'івкám*]; ледачкуватість, безвідповідальність, байдужість [*Же всі легін'ї пішли куді по робót'ї, а він дóма; Ужé всі легіні пішли куді по робóті, куді хто, а він дóма; Наші легіні п'ють горілку*]; готовність до одруження — вік, зрілість [*Тіпірь хло́ніць має 17 ро́ку та вже́ легінь* (Гриц.)].

Отже, проаналізовані лексикографійні джерела, вибрані художні, фольклорні й діалектні тексти свідчать про:

1. Відмінність у семантичних планах — звужену семантику лексеми *легін* у словниках, художній мові й мові фольклору на противагу розширеному семантичному плану номінацій *парубка* в діалектних текстах Закарпатського регіону.

2. Спільні й диференційні риси у фреймовій структурі лінгвокультурного типажу *парубка / легеня*. Домінує уявлення про легеня як стрункого, вродливого й дужого парубка, що демонструють фразеологічні порівняння з українськими етносимволами (дубом, калиною, барвінком тощо). Регіональну специфіку мають портретні характеристики легеня (традиційне гуцульське вбрання) і типові заняття (гра на флюярі).

3. Наявність контекстуального зв'язку лінгвокультурем *парубок* і *дівчина* — героїв багатьох народних пісень про парубкування, залицання, кохання і зраду. Уявлення про позитивні риси вдачі парубків — сміливість, чесність, розум — є усталеними в загальномовній картині світу українців; проте діалектні дані демонструють інший вимір сприйняття парубків з боку дівчат.

Перспективним є подальше концептуальне осмислення діалектного простору Закарпаття з проєкцією на загальномовну картину світу та інші діалектні ареали.

²⁵ *Клепавий* — клаповухий.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- Бут.** — Бутенко Н.П. (1979). *Словник асоціативних норм української мови*. Львів: Вид. об'єднання «Вища школа».
- ГГ** — Гузар Г., Закревська Я., Єдлінська У., Зеленчук В., Хобзей Н. (уклад.). (1997). *Гуцульські говірки. Короткий словник*. Львів.
- ГРАК** — Шведова М., Р. фон Вальденфельс, Рисін А., Старко В., Яригін С., Ніколаєнко Т., Лукашевський А. та ін. (2017—2025). *Генеральний регіонально анований корпус української мови*. <http://uacogrpus.org> (дата звернення: 15.01.2026).
- Гриц.** — *Картотека «Матеріалів до словника українських говірок Закарпатської області» М.А. Грицака* (зберігається в Інституті української мови НАН України).
- Грін.** — Грінченко Б. (упоряд.). (1907—1909). *Словарь української мови: у 4 т.* (т. 2). Київ: Видавництво АН УРСР.
- ГСЛ** — Хобзей Н.В., Сімович О.І., Ястремська Т.О., Дидик-Меуш Г.М. (2013). *Гуцульські світи. Лексикон*. Львів.
- Гуц.** — *Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник: у 2 т.* (2019—2020). В.В. Грещук (відп. ред.). Івано-Франківськ: Місто НВ.
- ЕСУМ** — *Етимологічний словник української мови: у 7 т.* (1982—2012). Том 3. Київ: Наукова думка.
- Жег.** — Жегуц І.І. (вид.). (2001). *Вибрані тексти з гуцульського говору в Закарпатті*. Мюнхен.
- Жел.** — Желеховский Є.І., Недільский С.Г. (1886). *Малоруско-німецький словар: у 2 т.* Львів.
- ЗУЕ** — Жайворонок В.В. (2006). *Знаки української етнокультури: словник-довідник*. Київ: Довіра — Наукова думка.
- ЛГ** — Пиртей П.С. (2004). *Короткий словник лемківських говірок*. Івано-Франківськ: Сіверсія МВ.
- СЗГ** — Сабадош І.В. (2021). *Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району*. 2-е вид., змін. і доп. Ужгород.
- СУГБ** — Спанатій Л.С., Супрун А.П., Тимченко М.Ф., Токар В.П. (укл.). (2018). *Словник українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя: близько 20 000 діалектизмів*. Миколаїв: Іліон.
- СУМ** — *Словник української мови: в 11 т.* (1970—1980). Київ: Наукова думка.
- СУМ-1** — *Словник української мови в 11 т.* (2017). *Додатковий том: у 2-х кн.* (кн. 1: А—Л). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
- УАС** — Мартінек С.В., Мітьков В.С. (2021). *Український асоціативний словник* (т. 3: Від стимулу до реакції). Львів: ПАІС.
- Фр.** — Франко І.Я. (ред.). (2006). *Галицько-руські народні приповідки: у 3 т.* Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. <https://surl.li/egfwjw> (дата звернення: 15.01.2026).
- Шух.** — Шухевич В.О. (1899—1908). *Гуцульщина* (ч. 1—5). НТШ.
- MOVA.info** — *Лінгвістичний портал MOVA.info*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ННІ філології. <http://www.mova.info/> (дата звернення: 15.01.2026).
- Рок.** — Kolberg O. (1888). *Pokucie: Obraz etnograficzny* (т. 3). Kraków: w Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- SH** — Janów J. (2001). *Słownik huculski*. Opracował i przygotował do druku Janush Rieger. Kraków: Wydawnictwo Naukowe DWN.

ЛІТЕРАТУРА

- Бикова Т.В. (2016). *Гуцульщина як текст в українській літературі першої третини ХХ ст.* [дис. ... доктора філол. наук]. Київ. <https://surl.li/rrqhlx> (дата звернення: 15.01.2026).
- Вербич Н.С. (2020). Фразеологізми в «Матеріалах до словника українських говірок Закарпатської області» М.А. Грицака». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, 1 (43), 70—74. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.\(43\).70-74](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.(43).70-74)
- Глуховцева К.Д. (2018). Аспекти лінгвокультурологічного дослідження діалектного мовлення. *Українська мова*, 1 (65), 89—99. <https://doi.org/doi.org/10.15407/ukrmova2018.01.089>
- Грищенко П.Ю. (2000). Текст як простір вияву діалектних явищ. *Збірник лінгвістичних праць: до 60-річчя проф. О.А. Колесникова* (с. 9—15). Ізмаїл.
- Жуйкова М.В. (2025). Типи лінгвокультурної інформації в асоціативних полях (на матеріалі експериментів з українськомовними респондентами). *Українська мова*, 2 (94), 26—42. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2025.02.026>
- Колеснік Л.Я. (2018). *Варіювання номінацій людини в українських покутсько-буковинських говірках*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Кочерга Г.В., Рогоза О.В. (2025). Лінгвокультурні типажі в етноконцептуальній парадигмі українців. *Закарпатські філологічні студії*, 3 (42), 187—193. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.42.3.30>
- Онуфрійчук Г.І. (2021). Лінгвокультурологічні аспекти вираження зоофразем у мовній картині світу. *Вчені записки Таверійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 32 (71); 6 (1), 36—42. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-1/07>
- Полюжин М.М. (2015). Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*, 4, 212—222. <https://surl.li/wkybos> (дата звернення: 21.12.2025).
- Сабадош І.В. (2021). Словотвірний потенціал чужомовних запозичень у сучасній закарпатській говірці. *Закарпатські філологічні студії*, 2 (46), 211—216. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.2.\(46\).211-216](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.2.(46).211-216)
- Сукаленко Т.М. (2018). *Лінгвокультурні типажі в українській художній літературі ХІХ ст.: монографія*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Чернявська А.В. (2025). Фразеологічна семантика флоронімів в українській мові. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, 2 (214), 291—304. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.2-37>
- Ястремська Т.О. (2023). Концепт у моделі картини світу: повнота джерельної репрезентації. *Діалектологічні студії*, 1 (14), 33—63. <https://surl.li/ikefkd> (дата звернення: 15.01.2026).

Статтю отримано 09.01.2026

Статтю схвалено 19.03.2026

Статтю опубліковано 08.04.2026

REFERENCES

- Bykova, T.V. (2016). *Hutsul Region as a Text in Ukrainian Literature of the First Third of the 20th Century* [Dis. Doct. Philol. Science]. Kyiv. Retrieved January 15, 2026 from <https://surl.li/rrqhlx> (in Ukrainian).
- Cherniavska, A.V. (2025). Phraseological representation of floronyms' semantics in the Ukrainian language. *Research Bulletin. Series: Philological Sciences*, 2 (214), 291—304. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.2-37> (in Ukrainian).
- Hlukhovtseva, K.D. (2018). Aspects of linguistic and cultural research of dialectal speech. *Ukrainian language*, 1 (67), 89—99. <https://doi.org/doi.org/10.15407/ukrmova2018.01.089> (in Ukrainian).

- Hrytsenko, P.Yu. (2000). Text as a space of manifestation of dialectal phenomena. *Collection of linguistic works: to the 60th anniversary of Prof. O.A. Kolesnikova* (pp. 9—15). Izmail (in Ukrainian).
- Kocherha, H.V., & Rohoza, O.V. (2025). Linguocultural types in the ethnoconceptual paradigm of Ukrainians. *Transcarpathian Philological Studies*, 42 (3), 187—193. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.42.3.30> (in Ukrainian).
- Koliesnik, L.Ya. (2018). *Variation of Human Nominations in Ukrainian Pokuttia—Bukovyna Dialects*. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Burago (in Ukrainian).
- Onufriichuk, H.I. (2021). Linguistic and cultural aspects of the expression of zoophrases in the linguistic picture of the world. *Scientific Bulletin of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism*, 32 (71); 6 (1), 36—42. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-1/07> (in Ukrainian).
- Poliuzhyn, M.M. (2015). The notion, the concept, and its structure. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Eastern European National University. Philological Sciences. Linguistics*, 4, 212—222. Retrieved December 21, 2025 from <https://surl.li/wkybos> (in Ukrainian).
- Sabadosh, I.V. (2021). Word-forming potential of foreign borrowings in modern Transcarpathian dialect. *Transcarpathian Philological Studies*, 2 (46), 211—216. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.2.\(46\).211-216](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2021.2.(46).211-216) (in Ukrainian).
- Sukalenko, T.M. (2018). *Linguocultural Types in Ukrainian Fiction of the 19th Century*. V.M. Brytsyn (Ed.). Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).
- Verbych, N.S. (2020). Phraseologies in M.A. Hrytsak's "The materials for the dictionary of the Ukrainian dialects of the Transcarpathian region". *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series Philology*, 1 (43), 70—74. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.\(43\).70-74](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.1.(43).70-74) (in Ukrainian).
- Yastremska, T.O. (2023). Concept in the Worldview Model: Completeness of Source Representation. *Studia Gwarowe*, 1 (14), 33—63. Retrieved January 15, 2026 from <https://surl.li/ikefkd> (in Ukrainian).
- Zhuikova, M.V. (2025). Types of linguocultural information in associative fields (based on experiments with Ukrainian-speaking respondents). *Ukrainian language*, 2 (94), 26—42. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2025.02.026> (in Ukrainian).

Received 09.01.2026

Approved 19.03.2026

Published 08.04.2026

Oleksandr Bohomolets-Barash, Doctor of Philosophy,
Junior Researcher in the Department of Dialectology
Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine
4 Mykhailo Hrushevskiy St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: bohomolets.barash@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9646-2127>

LINGUOCULTURAL TYPE ПАРУБКА (ЛЕГЕНЯ) IN THE UKRAINIANS' DIALECTAL AND LINGUISTIC PICTURE OF THE WORLD

This study applies frame analysis to the linguocultural type *парубка (легеня)*. It identifies its structural frames: "External characteristics" (slots "Physical qualities", "Facial features", "Clothing"), "Internal moral characteristics" (slots "Relationships with the opposite sex", "Positive traits," "Negative traits"), "Place of residence," "Social status and behavior", and "Educational characteristics". The analysis demonstrates that the linguocultural type of the Ukrainian *парубок* combines shared and regionally distinctive features within the dialectal picture of the world. The most stable frame is "External characteristics," particularly the slot "Physical qualities", which portrays the *легінь* as young, slender, handsome, and strong. This conceptual salience has produced a semantic derivative — *легінь* meaning "pyramidal poplar",

a tree associated with height and elegance. The metaphorical transfer is reciprocal: the young man himself is compared to trees, as in the saying “slender as a sycamore”. The slot “Clothing” is more elaborated in dialectal discourse, reflecting regional variation and serving as a marker of marital status.

The frame “Internal moral characteristics” highlights positive traits such as courage, honesty, and intelligence, which are firmly embedded in the Ukrainian linguistic picture of the world. However, dialectal folklore, especially Transcarpathian “kolomyikas”, reveals ambivalence: while *легені* are praised for their virtues, they are also depicted as flawed, with traits such as laziness, deceit, and unfaithfulness toward girls. Thus, the slot “negative traits” emerges in opposition to the linguocultural type *дівчина*. Another opposition, “own” versus “alien”, is verbalized in the frame “Place of residence,” where local youths are valued positively, while outsiders are ridiculed.

The linguocultureme *парубок* is an integral element of the Ukrainian linguistic picture of the world. In its dialectal dimension, particularly in Transcarpathian speech, it acquires specific features manifested in interaction with the linguocultural type *дівчина* and in the opposition “own—alien”. The analyzed type of the Transcarpathian *легінь* thus represents one regional variant of the broader linguocultural type *парубок*. Future research should address other regional variants and explore comparative and diachronic perspectives.

Keywords: *linguocultural type, linguistic picture of the world, dialectal picture of the world, linguocultureme, frame, Transcarpathian dialects.*